

2348

کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران
تاسیس ۱۳۰۲

دانشگاه تهران

مجتمع آموزش عالی قم

۱۳۸۲ / ۱۰ / ۳۰

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته حقوق جزا و جرم‌شناسی

موضوع:

بررسی عوامل اطلاع دادرسی کیفی

استاد راهنما:

استاد مشاور:

استاد مشاور:

زمستان ۸۱

۵۸۲۴۶

« فهرست عناوین »

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۸	بخش اول: بررسی عوامل درونی و مرتبط با دادگستری در اطالۀ دادرسی
۹	فصل اول: مفاهیم و تعاریف
۹	مبحث اول: تعریف دادرسی کیفری، اطالۀ دادرسی و عوامل آن
۹	گفتار اول: تعریف دادرسی کیفری
۱۱	گفتار دوم: تعریف اطالۀ دادرسی و عوامل آن
۱۲	مبحث دوم: مراحل مختلف دادرسی کیفری
۱۲	گفتار اول: مرحله کشف
۱۳	گفتار دوم: مرحله تعقیب
۱۴	گفتار سوم: مرحله تحقیقات مقدماتی
۱۶	گفتار چهارم: مرحله دادرسی و صدور حکم
۱۷	گفتار پنجم: مرحله اجرای احکام کیفری
۱۹	فصل دوم: عوامل ناشی از دستگاه قضایی در اطالۀ دادرسی
۲۰	مبحث اول: بررسی عوامل مشترک مراحل مختلف دادرسی در اطالۀ دادرسی کیفری
۲۰	گفتار اول: عوامل ساختاری در اطالۀ دادرسی
۲۰	بند ۱- الزام قضات به ارائه آمار
۲۰	بند ۲- تعدد سمت
۲۱	بند ۳- عدم رعایت صلاحیت علمی و تخصصی قضات در دادرسی
۲۴	بند ۴- عدم فرصت کافی برای قضات جهت مطالعه و تحقیق

- بند ۵- نقل و انتقالات و تغییرات فراوان قضات ۲۵
- بند ۶- تعلل و مسامحه در انجام نیابت قضائی ۲۸
- بند ۷- عدم استفاده از داورى (قاضى تحکیم) در سیستم دادگستری ۳۰
- بند ۸- عدم نظارت رؤسای دادگستری ۳۴
- بند ۹- نبود سیستم بازرسی و نظارتی مستمر و کارآمد در دستگاه قضائی ۳۵
- گفتار دوم: عوامل ناشی از عملکرد قضات و کادر دفتری در اطاله دادرسی کیفری ۳۶
- بند ۱- عدم تسلط قضات به قوانین ۳۶
- بند ۲- عدم نظارت قاضی بر کادر اداری و امور دفتری ۳۷
- بند ۳- عدم مطالعه و بررسی پرونده قبل از جلسه رسیدگی ۳۹
- بند ۴- حاشیه نویسی ۴۰
- بند ۵- تشکیل بدلهای ناقص از پروندهها و نامنظم بودن اوراق پرونده ۴۱
- بند ۶- عدم دقت در تعیین اوقات دادرسی توسط کادر دفتری ۴۲
- بند ۷- نامه نگاری در داخل دادگستری ۴۲
- مبحث دوم: عوامل خاص هر مرحله دادرسی در اطاله دادرسی ۴۳
- گفتار اول: عوامل اطاله دادرسی در مرحله تعقیب و تحقیق ۴۳
- بند ۱- تأثیرات ناشی از حذف دادرسی در اطاله دادرسی کیفری ۴۴
- الف- تعریف دادرسی و انواع آن و مقامات دادرسی ۴۴
- ۱- تعریف دادرسی ۴۴
- ۲- انواع دادرسی ۴۵
- ۳- مقامات دادرسی ۴۶
- ب- مشخصات نهاد تعقیب (دادرسی) ۴۷

۴۸	ج - سابقه تاریخی و سیر قانونی دادرسی در ایران
۴۸	۱ - سابقه تاریخی
۵۰	۲ - سیر قانونی دادرسی در ایران
۵۲	د - وظایف نهاد تعقیب
۵۲	۱ - وظایف دادرسی در مرحله تعقیب و تحقیق
۵۲	۲ - وظایف دادرسی در مرحله دادرسی و صدور حکم
۵۲	۳ - وظایف دادرسی در مرحله اجرای احکام
۵۴	ه - تأثیرات ناشی از حذف دادرسی در اطلاع دادرسی کیفری
۶۱	بند ۲ - شیوه عملکرد قضات تحقیق
۶۲	بند ۳ - سهل انگاری در جمع آوری دلایل و اعاده بیش از حد پرونده‌ها به پاسگاهها
۶۳	بند ۴ - عدم اخذ تأمین مناسب و متواری شده متهم
۶۵	بند ۵ - افشای تحقیقات مقدماتی
۶۶	گفتار دوم: عوامل اطلاع دادرسی در مرحله دادرسی و صدور حکم
۶۶	بند ۱ - عدم حضور مستمر برخی قضات دادگاهها و غیبت آنها در اوقات معینه جهت رسیدگی به پرونده‌ها
۶۷	بند ۲ - تعیین وقت رسیدگی مجدد به جای تعیین وقت احتیاطی
۶۸	بند ۳ - عدم اعلام ختم رسیدگی
۶۹	گفتار سوم: عوامل اطلاع دادرسی در مرحله اجرای احکام کیفری
۷۲	بخش دوم: عوامل خارج از دادگستری بر اطلاع دادرسی
۷۳	فصل اول: بررسی عوامل تقنینی بر اطلاع دادرسی
۷۳	مبحث اول: عدم امکان تحقق اعتبار امر مختوم جزائی بر اطلاع دادرسی

گفتار اول: تعریف و کلیات	۷۳
گفتار دوم: بررسی چگونگی عدم امکان تحقق امر مختوم جزائی بر اطلاع دادرسی	۷۶
مبحث دوم: تورم و تغییرات پیاپی قوانین کیفری	۸۱
گفتار اول: تورم قوانین کیفری	۸۱
گفتار دوم: تغییرات پیاپی قوانین	۸۷
فصل دوم: ضابطین دادگستری و کارشناسان و نقش آنها در اطلاع دادرسی کیفری	۹۱
مبحث اول: ضابطین دادگستری و نقش آنها در اطلاع دادرسی کیفری	۹۱
گفتار اول: تعریف ضابطین دادگستری و انواع آن	۹۱
بند الف: تعریف ضابطین	۹۱
بند ب: انواع ضابطین دادگستری	۹۲
گفتار دوم: وظایف ضابطین دادگستری	۹۳
گفتار سوم: نقش ضابطین دادگستری در اطلاع دادرسی	۹۶
بند ۱- ابلاغ و نقش آن در اطلاع دادرسی	۹۸
الف- تعریف و اهمیت	۹۸
ب- چگونگی امر ابلاغ	۹۹
ج- مشکلات ناشی از امر ابلاغ در اطلاع دادرسی	۱۰۰
بند ۲- تأثیر ناشی از عدم دستگیری بموقع متهمین و مجرمین در اطلاع دادرسی	۱۰۳
بند ۳- بازجویی مقدماتی توسط ضابطین و نقش آن در اطلاع دادرسی	۱۰۴
بند ۴- نارسائیهای ناشی از کشف علمی جرائم و حفظ آثار و دلایل جرم در اطلاع دادرسی	۱۰۵
مبحث دوم: کارشناسی و نقش آن در اطلاع دادرسی	۱۰۶
گفتار اول: تبیین مفهوم کارشناسی	۱۰۷

- گفتار دوم: نارسائیهای ناشی از کارشناسی در اطلاع دادرسی کیفری ۱۰۸
- فصل سوم: نقش عوامل اجتماعی بر اطلاع دادرسی ۱۱۰
- مبحث اول: فقدان برنامه ریزی موثری برای پیشگیری از جرایم و عدم توجه به اصلاح مجرمین ۱۱۱
- گفتار اول: عدم پیشگیری از وقوع جرم و افزایش دعاوی ۱۱۱
- بند ۱ - مفهوم پیشگیری از جرم (سیاست جنایی) ۱۱۱
- بند ۲ - عدم پیشگیری از وقوع جرم و افزایش دعاوی ۱۱۲
- گفتار دوم: عدم توجه به اصلاح مجرمین ۱۱۳
- مبحث دوم: عدم توجه به جایگاه و کلاء دادگستری، ناآگاهی مراجعین و اشکالات ناشی از پاسخ سایر نهادها به استعلامات محاکم قضائی ۱۱۵
- گفتار اول: عدم توجه به جایگاه و کلاء دادگستری ۱۱۸
- گفتار دوم: ناآگاهی مراجعین ۱۲۰
- گفتار سوم: اشکالات ناشی از پاسخ سایر نهادها به استعلامات محاکم قضائی ۱۲۲
- نتیجه گیری و پیشنهادها

منابع و مأخذ

«نشانه‌های اختصاری»

آ.د.ک.....	آئین دادرسی کیفری
ق.ا.ج.ا.ا.....	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
ق.م.ا.....	قانون مجازات اسلامی
ق.م.....	قانون مدنی
ق.ن.ا.ج.ا.....	قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران
ق.ت.د.ع.ا.....	قانون تشکیل دادگاهها عمومی و انقلاب
ق.آ.د.د.ع.....	قانون آئین دادرسی دادگاهها عمومی
ر.ک.....	رجوع کنید
م.....	ماده
ق.....	قانون
چ.....	چاپ
ج.....	جلد
ش.....	شماره
ص.....	صفحه

مقدمه:

۱ - بیان موضوع:

موضوع تحقیق حاضر پیرامون عوامل اطاله دادرسی کیفری می باشد. مسلماً تسریع در دادرسیها، بویژه دادرسیهای کیفری از اهمیت بالایی برخوردار است. طولانی شدن دادرسیهای کیفری از دیرباز بعنوان معضلی، دستگاه قضایی و مراجعین به محاکم قضایی را با مسائل عدیده‌ای دست به گریبان کرده است، و مسئولین امر، بارها و به کرات نگرانی خود را نسبت به این معضل ابراز و خواستار رفع آن شده‌اند.^(۱)

در طول رسیدگی، خواه ناخواه عواملی وجود دارند که بر روند رسیدگی تأثیر گذارند این عوامل گاه مفیدند است، یعنی بر سرعت رسیدگی و روند دادرسی می‌افزاید، بعنوان مثال دستور یک مقام عالی‌رتبه قضایی مبنی بر ضرورت پیگیری و رسیدگی به یک پرونده کیفری و یا تأثیرات مفید و مؤثر ناشی از اقدامات و پیگیری یک پرونده توسط یک وکیل متبحر دادگستری.

گاه این عوامل نه تنها فایده‌ای بر روند تسریع دادرسی ندارند بلکه خود بنحوی از انحاء سبب کندی جریان رسیدگی شده و گاهی تا مدتهای مدیدی جریان رسیدگی را بکلی متوقف می‌سازند و در واقع پرونده را از روند عادی و طبیعی خود باز می‌دارند.

در این تحقیق پیرامون آنچه که در جریان دادرسیهای کیفری مفید می‌باشد پرداخته نشده است، تنها در قسمت پیشنهادات بعنوان راه‌حلهای احتمالی ذکر شده‌اند، آنچه در این تحقیق به آن پرداخته شده و مورد مذاقه و بررسی قرار گرفته است، همان عوامل منفی بر جریان دادرسی می‌باشد، عواملی که مانع از آن می‌شوند تا یک دادرسی کیفری روند عادی و طبیعی خود را طی نماید. این

۱ - به عنوان مثال می‌توان به سخنان رئیس قوه قضائیه در روزنامه جمهوری اسلامی مورخه ۸۰/۳/۲۳ اشاره کرد «رئیس قوه قضائیه: اطاله دادرسی در دادگاهها نگران شده است، آیت الله شاهرودی رئیس قوه قضائیه که در جلسه شورای رؤسای کل دادگستری استانهای سراسر کشور سخن می‌گفت با بیان این مطلب افزود: مردم از اطاله دادرسی، مراجعات مکرر و از معطل شدن‌های بی‌مورد رنج می‌برند و نه از دادرسی‌های عادلانه، آقای هاشمی شاهرودی با ابزار نگرانی از اطاله دادرسی و انباشته شدن پرونده‌های قضایی در دادگاهها گفت: چرا باید این قدر ارجاع‌های اتبوه و پردردسر در دادگاهها وجود داشته باشد و مردم از آن رنج ببرند»

عوامل گاه بطور مستقیم بر جریان رسیدگی تأثیر می‌گذارند و گاه بطور غیر مستقیم. بنابراین در این تحقیق سعی شده است این عوامل، اولاً در حد امکان و توان مورد شناسائی قرار گیرند ثانیاً نحوه تأثیر گذاری آنها بر روند دادرسی که کندی روند رسیدگی را بدنبال دارد تا حدّ ممکن مورد بحث و بررسی قرار گیرد و در پایان پیشنهادها و راه‌حلهایی در جهت برطرف نمودن این عوامل ارائه شود.

۲- ضرورت و سابقه پژوهش

همانطوریکه بیان شد تسریع در دادرسی‌های کیفری از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. اصولاً سرعت در رسیدگی از ویژگیهای یک دادرسی کیفری محسوب میشود، بنابراین یک دادرسی کیفری فاقد سرعت از ارزش و جایگاه مطلوبی برخوردار نیست. بر همین اساس حقوقدانان و فلاسفه حقوق در آثار خود به اهمیت این ویژگی مهم اشاره کرده‌اند. بعنوان مثال، سزار بکاریا در رساله جرائم و مجازاتها در فصل نوزدهم کتاب خود در بیان اهمیت «سرعت در اجرای کیفرها» می‌نویسد: «هر چه کیفر سریع و بلافاصله در تعاقب جرم اجرا شود عادلانه‌تر و مفیدتر خواهد بود... سزاوار است که کوتاهترین زمان لازم را برای جریان دادرسی احتساب کرد و به محاکمه کسانی که مدّت بیشتری در بازداشت بوده‌اند اولویت داد... دادرسی نیز باید در کوتاهترین مدّت به پایان رسد چه مابینتی دهشتناک‌تر از سستی و بی‌قیدی قاضی و نگرانیهای متّهم؟ از یک سو آسایش و کامیابی‌های قاضی بی‌احساس و از سوی دیگر اشکها و اندوه فراوان زندانی؟^(۱)

اما باید اذعان نمود معضل اطاله دادرسی‌های کیفری به مراتب آثاری بس گران و زیانبار بدنبال دارد. شاک، متّهم، مجرم، دستگاه قضایی و حتّی جامعه و اطرافیان و وابستگان طرفین از تبعات

۱- سزار بکاریا، رساله جرائم و مجازاتها، ترجمه محمد عنی اردبیلی، ج سوم (نشر میزان، تهران، بهار ۷۷) صص ۸۳ و ۸۴.

سوء این معضل در امان نیستند.

خانوادای که سرپرستشان با قساوت هر چه تمام به قتل رسیده است. و چشمان منتظر صفار و بیوه مقتول چشم به انتظار دستگاه قضایی دوخته‌اند تا هر چه سریعتر عدالت اجرا شود و تشفی خاطر پیدا نمایند، اگر مجبور شوند برای احقاق حق مسلم خود سالیان سال و گاد و بیگاد با آنهمه رنج و اندوه از پیچ و خمهای عدیده قضایی، اداری و قانونی گذر نمایند، آیا در صورت موفقیت نیز، می‌توان پذیرفت عدالت اجرا شده است، آیا سلامت روحی و روانی آنان دچار آسیب دیدگی‌های مضاعف نخواهد شد؟ و آیا از دستگاه قضایی ناامید نشده و سلب اعتماد نخواهند کرد؟

با اینحال نمی‌توان از متهم، مجرم و دستگاه قضایی سخنی بمیان نیاورد، شخصی که متهم به عملی خلاف قوانین کیفری می‌شود اگر به اتهام او بسرعت رسیدگی نشود و ماهها و سالها در انتظار حکم خود بماند نگرانی، تشویش، بی‌قراری و دهها بحران روحی و روانی وی بخوبی قابل تصور است، از طرفی خانواده او شاید بیش از او نگران و بی‌قرار باشند که عاقبت چه خواهند شد حتی شاید راضی شوند حکم به محکومیت وی صادر شود اما هر چه سریعتر.

اما همین طولانی شدن رسیدگی‌ها موجب شکستن اقتدار و هیمنه دستگاه قضایی نزد مجرمین حرفه‌ای خواهد شد و آنان را جری‌تر و گستاخ‌تر خواهد نمود، جامعه نیز وقتی می‌بیند مجرم بسرعت و به موقع به سزای عمل خود نمی‌رسد، از دستگاه قضایی دلسرد و ناامید خواهند شد، و دیگر دستگاه قضایی را فرشته عدالت خود بحساب خواهند آورد.

وانگهی، اطاله دادرسی بار مالی فراوانی بر دستگاه قضایی تحمیل خواهد نمود، چنانچه پرونده بسرعت و در حد معقول خود رسیدگی می‌شد هزینه‌ای به مراتب کمتر برای دستگاه قضایی در برداشت.

و اما در مورد سابقه پژوهش؛ متأسفانه با وجود اهمیت و ضرورت تحقیق که بنحو اختصار به آن اشاره شد، در دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی در خصوص موضوع مذکور پژوهشی صورت

نگرفته است. تنها در مرکز تحقیقات فقهی قوه قضائیه تحقیقی به اختصار در این زمینه انجام گرفته است، علاوه بر آن بصورت پراکنده مقالاتی نیز در این زمینه نگارش یافته که نظر به اهمیت موضوع بسیار اندک می باشد.

۳- اهداف پژوهش و ابعاد کاربردی آن

هدف اصلی این پژوهش کمک به تسریع در دادرسیهای کیفری می باشد، هدف آن است تا در حدّ توان با گشودن گره های موجود در دادرسیهای کیفری به روند کند رسیدگیهای کیفری پایان داد و یا تا حدّ قابل قبولی از زمان طولانی شدن آنها کاست.

از طرفی تنویر افکار عمومی نیز مدّ نظر است چرا که بسیاری از افراد طولانی شدن رسیدگیها را ناشی از ضعف قانون می دانند و برخی یکجانبه قضاوت کرده و همه مشکلات و ضعفها را زائیده خود دستگاه قضایی و ناشی از عملکرد محاکم بر می شمارند.

بنابراین چنین پژوهشی می تواند به تنویر افکار کمک شایان نماید و افراد را از یک دیده نگری باز دارد.

هدف دیگر آنست که مراجعین به محاکم به سهل انگاریهای خود هنگام اقامه دعوی پی برده و در جهت رفع آنها برآیند.

از آنجا که تحقیق حاضر بیشتر به صورت عملی و مشاهده به مسائل پرداخته، بنابراین می تواند عملاً در روند دادرسیهای کیفری مورد توجه قرار گیرد، مطالعه این تحقیق می تواند نسبت به جامعه، وکلاء دادگستری، ضابطین، وابستگان قضایی از جمله کارشناسان؛ قضات و کارکنان اداری به صورت کاربردی و عملی مورد استفاده قرار گیرد.

همچنین می تواند برای مسئولین قوه قضائیه که عهده دار ارائه لوایح قضایی هستند و آندسته از مسئولین دستگاه که وظیفه برنامه ریزیهای کلان برای دستگاه قضایی بر عهده آنهاست، رادگشا

باشد.

۴ - سؤالات تحقیق

سؤالات تحقیق را می توان به صور ذیل مطرح نمود.

- ۱- چه عواملی در مرحله تعقیب و تحقیق موجب اطاله دادرسی کیفری می شود؟
- ۲- چه عواملی در مرحله دادرسی و صدور حکم موجب اطاله دادرسی کیفری می شود؟
- ۳- چه عواملی در مرحله اجرای احکام کیفری باعث اطاله دادرسی کیفری می شود؟
- ۴- چه عواملی خارج از دادگستری باعث اطاله دادرسی کیفری می شود؟

۵ - فرضیات پژوهش

در روند رسیدگی به یک پرونده کیفری عوامل متعددی وجود دارند که موجب اطاله در دادرسی می شوند، این عوامل گاه ناشی از خود دستگاه قضایی و عملکرد محاکم است، عواملی همچون آمار (بی توجهی به کیفیت پروندهها در محاکم)، تعدد سمت، عدم رعایت صلاحیت علمی و تخصص قضات در دادرسی و... و گاه عوامل مذکور خارج از دادگستری وجود دارند و روند رسیدگی کیفری را کند می نمایند. عواملی همچون ناآگاهی مراجعین، عدم پیشگیری از وقوع جرائم و افزایش دعاوی، عدم همکاری و هماهنگی سایر نهادها با دستگاه قضایی و...

۶ - تنگناها و مشکلات تحقیق

نظر به اینکه تحقیق حاضر بیشتر جنبه میدانی داشته است، بدیهی است با مشکلات و موانع متعددی روبرو شده است. مراجعه به دادگاهها برای مطالبه پروندهها و مطالعه آنها، خود از مشکلات عمده این تحقیق بشمار می آید.

تراکم پرونده‌ها و مشغله کاری قضات، مانع از آن می‌شد تا به درستی با آنها به مصاحبه پرداخته و از کم و کیف امور با اطلاع شد.

فقر منابع نیز از جمله تنگناها و موانع موجود بر سر راه تحقیق بود، از طرفی دستیابی به آن مقدار منابع کم نیز به سهولت ممکن نبود و برای دستیابی به آنها مشکلاتی پدید می‌آمد.

با این وجود فقر کتابخانه‌ای مجتمع آموزش عالی نیز مشکلات فوق را مضاعف می‌نمود، نبود عمده مطالب استنادی در کتابخانه، خصوصاً مجلات حقوقی معتبر و حتی نبود تمامی منابع آئین دادرسی کیفری موجب می‌شد تا بناچار برای جمع آوری منابع مورد نیاز به کتابخانه دانشگاهی دیگر مراجعه شود، که همین امر خود علاوه بر رفت و آمدهای مکرر اتلاف وقت را بدنبال خود داشت.

۷- روش تحقیق و معرفی کلی مطالب

در این تحقیق از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده است.

روش کتابخانه‌ای؛ در این روش علاوه بر مراجعه به کتابخانه و آرشیو مجتمع آموزش عالی قم. به کتابخانه و آرشیو دانشگاهها و مراکز ذیل مراجعه شده است.

۱- کتابخانه دانشگاه قم.

۲- کتابخانه دانشگاه مفید (رد)

۳- کتابخانه دانشگاه شهید بهشتی تهران.

۴- کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه تهران و کتابخانه مرکزی آن دانشگاه.

۵- کتابخانه دانشگاه تربیت مدرس تهران.

۶- مرکز تحقیقات فقهی قوه قضائیه در قم.

در روش میدانی با برخی قضات و وکلای دادگستری مصاحبه‌های حضوری صورت گرفته و از

تجربیات آنها در حد امکان استفاده شده است، همچنین در این راستا با توجه به محدودیتها و موانع موجود، به مطالعه پرونده‌ها مبادرت شده است و سعی شده است پرونده‌هایی، خصوصاً در اجرای احکام کیفری که مشمول اطاله دادرسی شده‌اند از نزدیک مورد ارزیابی و مطالعه دقیق قرار گیرند. مطالب این تحقیق شامل یک مقدمه و دو بخش عمده است،

بخش اول تحت عنوان «بررسی عوامل درون و مرتبط با دادگستری در اطاله دادرسی کیفری» و **بخش دوم** شامل «عوامل خارج از دادگستری بر اطاله دادرسی کیفری» می‌باشد.

و اما مطالب بخش اول به دو فصل به شرح ذیل تقسیم می‌شود:

فصل اول: مفاهیم و تعاریف

فصل دوم: عوامل ناشی از دستگاه قضایی در اطاله دادرسی

مطالب بخش دوم که مربوط می‌شود به «عوامل خارج از دادگستری بر اطاله دادرسی کیفری» به سه فصل به شرح ذیل تقسیم می‌شود:

فصل اول - بررسی عوامل تقنینی بر اطاله دادرسی

فصل دوم - ضابطین دادگستری و کارشناسان و نقش آنها در اطاله دادرسی کیفری

فصل سوم - نقش عوامل اجتماعی بر اطاله دادرسی